

jutrovem spoznal, kako pogubna in odurna je mohamedanska vera.

Vlak je odžvižgal slovo Aleksandriji in urno sopiha na jutrovo stran. Na desno vidimo še nekoliko hiš in vrtov, potem pridemo do kanala in se peljemo čezenj, na to pa imamo vodo na desni in levi: na desni se prostira ob želez-

niški progi daleč Mareotsko jezero, na levi je že večkrat omenjeni kanal Mahmûdîje, še naprej pa se prostira tje do konca obzorja Abukirsko jezero. Znamenito je Mareotsko jezero, ne samo zaradi velikosti, ampak tudi zaradi svoje zgodovine.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Osnovni nauki iz fizike in kemije** za ljudske in meščanske šole.« V treh oddelkih. Na podlagi učnih načrtov za osmorazredne ljudske šole na Kranjskem od dne 25. aprila 1886. I. spisal Andrej Senekovič, c. kr. gimn. ravnatelj. I. del. V berilo je vtisnenih 52 slik. Cena vezani knjigi 60 kr. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1892. 8°. Str. 90. — Poslednje mesece je izšla že vrsta knjig za ljudske in meščanske šole. Slavni deželni odbor, oziroma zbor kranjski je storil odločen in uspešen korak na poti narodne omike, ko je sklenil, naj se priskrbi ljudskim in meščanskim šolam potrebne, po učnih načrtih spisane knjige. Kajpada je pripomogel tudi gmotno v to, da se je sklep tako urno deloma že zvršil. O teh knjigah bomo poročali, kakor z veseljem, tako pa tudi natančno. Dosedanja dela so pisali strokovnjaki, torej so vredna, da se zanje posebno zanimamo. Začenjamo z imenovano knjižico, ki je izšla pred več kot dvema mesecema.

Naslov sam napoveduje dva dela: A) Fizika, B) Kemija. Seveda je ta razdelitev nekoliko neprimerna, ker je kemija samo na 13 straneh, a odločilen je bil namen knjige. (V znanstvu samem pride kmalu doba, v kateri ne bomo ločili fizike in kemije kot dveh ločenih ved.) »Fizika« obdeluje v osmeri oddelkih občna svojstva teles, molekularne sile, nekoliko o toploti, magnetizmu, torni elektriki, kapljivo tekočih telesih, raztežno tekočih telesih, zraku in svetlobi. Kemija nima manjših oddelkov. — Kar podaja gospod pisatelj, to so res osnovni nauki dotičnih oddelkov naravoslovne vede. Vendar podaja poleg glavnih poskusov in glavnih priprav tudi razne vzglede in spominja vsakdanjih pojavov v prirodi in v človeškem življenju: tako je knjiga tudi praktična, porabna, kar je potrebno za ljudske in meščanske šole. Na malem prostoru je zares mnogo vsebine, ker je beseda pisateljeva vseskozi kratka in jedrnata; morebiti

se bode zdela slabejšim učencem prav zaradi tega manj umevna. No, treba pomisliti, da v šoli učitelj razlaga in pojasnjuje.

Kritiku, ki se ne ozira jedino na šolsko uporabo, ampak na cenó knjige same na sebi, zdi se jako važna tudi jezikovna oblika, zakaj tvarina pač ne zahteva posebne učenosti. V jezikovni obliki se naslanja gospod pisatelj vseskozi na svojo »Fiziko za nižje razrede srednjih šol«, katera je izšla l. 1883. Seveda je v naši knjižici tvarina drugače izbrana. Starejšo knjigo gospoda pisatelja je jako laskavo pohvalil neki kritik v našem listu (l. 1890., str. 61.): nikakor ne maramo oporekati oni pohvali, kolikor se tiče sedanje manjše knjige. Knjiga je res dobra in — v slovenskem duhu napisana. Izrazi so večinoma dobro zadeti, jezik čist in pravilen. S tem pa nisem trdil, da mi ugaja vsaka posameznost. Tu pa tam so stavki preveč razkosani in predolgi, kakor takoj na str. 2. spodaj. Pisatelj rabi prepogosto »moreš« in »moraš«, kar ne prija slovenščini. V tem se jako razločujeta slovenski in nemški jezik. Ta ljubi razne pomožne glagole, v nekaterih spisih jih kar mrgoli, a Slovenec govori kar naravnost namesto: moreš iti — greš. Tudi v drugih načinih bi se bilo dalo izraziti bolj po slovenskem duhu, n. pr. večkrat ponavljajoči se: »Iz tega sledi«. — Mnogi znanstveni izrazi so nam jako všeč, le besede v § 14: »trgoporna, lomoporna in sukoporna trdost« nam ne ugajajo, ker so brez razlage skoro čisto neumevne. Za namen pisateljev bi bilo zadosti, ko bi bil naštel tako: »Trdost se javlja: 1. kadar se telo pretrga, 2. kadar se lomi« itd. in če je treba dati tej trdnosti ime, reklo bi se n. pr. protiutrzna, protilomna. Ne ugaja nam beseda »prikazen« za »Phänomen«, ker mislimo ob tej besedi na kaj drugega, kakor na prirodne pojave. Tudi »poljubno« za nemško »beliebig« nam ni všeč; mislimo, da bi bilo treba izreči oni pomen v stavku, ako je sploh treba. N. pr. beliebig lang oder breit machen — narediti dolgo ali široko, kakor (ali kolikor) hočeš. Tako tudi »možno«, namesto: »Cekin je možno skovati«

reklo bi se: »Čekin se dá skovati«, ali: »Čekin skuješ . . .« Dalje nam ne ugaja beseda »molekul« v mošk. spolu. Bolje bi bilo ozreti se na latinski izvor: »molecula« (kakor »navicula«) in potemtakem reči »molékula, e«. Pisali bi rajši »vzrok« nego »uzrok«, »končno« namesto »konečno«, »stanijol« nam. »štanjol«. A ne smemo navajati preveč malenkostij, da ne bode čitatelj sodil neugodno o knjigi, katere smo se jako razveselili, in katero imenujemo z lahko vestjo res dobro. Tiskovna uprava je lična, slike so razvidne: le tisek z manjšimi in večjimi črkami je šolskim potrebam manj primeren, dasi je bilo težko ogniti se ga. Vivat sequens! Dr. Fr. L.

»**Mlinarjev Janez**, slovenski junak, ali vplemenitba Teharjanov.« Spisal po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja F. Kočevár. Drugi popravljeni in predelani natis. V Celji 1892. Izdal, tiskal in založil D. Hribar. Cena 40 kr., po pošti 50 kr. — To je knjiga 150 str. debela v mali osmerki ter obsega povest, iz naroda vzeto, nekoliko romantično nadahnjeno. Oče Pengar, imovit gospodar, ima prelepo hčer Marjetico, katera na skrivaj nekoliko misli na Mlinarjevega Janeza, prvéga junaka v Celjskem okraju. Tudi Janez ima v srcu Marjetico, vendar tega še nista nikomur razodela. Le stara Martinaška, nekdanja gosposka kuharica, ki pa sedaj po semnjih ljudem pripravlja juho, izvohala je to nežno razmerje. Hitro sklene dati jima priliko, da si povesta, kar jima teži srce. To se ji tudi obnese góri pri sv. Ani, ko so postavljali zvečer ognjišča. Ko se Janez in Marjetica pogovarjata o svoji skrivnosti, pride stari Pengar, katerega je bila Martinaška nalašč za to poklicala, da ne bode še posebej treba očeta prositi dovoljenja. Vsem je bilo prav, veseli se vrnejo v vas, in pri Pengarju je bila velika večerja. Mlada zaročenca sta bila vsa srečna. — Tu pridejo zapreke.

Celjski grof Urh je zvedel za lepo Marjetico in jo hotel pri sebi imeti v gradu. Ker ni hotela iti z lepa, izmisli si zvijačo. Toda Teharski mladeniči zasačijo našemljenega grofa in razprše vso nakano. Grof Urh pa je spoznal po svojih ogledubih, da je prav Mlinarjev Janez bil voditelj ponočne borbe; zato sklene ugonobiti ga. Bila je tiste dni volitev novega starašine ali načelnika teharskih junakov. Izvoljen je bil jednoglasno Mlinarjev Janez. Prinesó mu viteško obleko, in grof ga povzdigne v viteza, vse Teharjane pa v plemenitnike. Janez mora priseči grofu zvestobo in pokorščino v vseh rečeh. Janezu so te časti sicer dobro dele zaradi Marjetice, sam zase pa jih ni bil posebno vesel, ker je vedel, da mu grof ne odpusti tiste noči.

Res pride takoj drugi dan od grofa povelje, naj novi načelnik prevzame stražo na Bežigradu. Janez izbere deset korenjakov in gré na grad. Tam jim izroče biriči ključe in jetnike; pa hočejo oditi. Ko Teharjani to vidijo, raztogó se; Janez vrže ključe ob tla in reče biričem: »Povejte grofu, da nismo sem prišli za to, da bi grofu bili za biriče.« Ko so biriči odšli, odpre Janez vse ječe in oslobodi jetnike. Med ujetimi je bil tudi poslanec papežev, kateri razodene Janezu in tovarišem, da je grof izobčen in njegovi podložniki odvezani od pokorščine.

Med tem pride grof z biriči na Bežigrad, vname se boj, biriči zbežé, grofa pa ujamejo.

Ker so grofu pustili življenje, bilo se je treba umakniti njegovi jezi. Odšli so na Ogrsko v boj zoper Turka. Ganljivo je bilo slovo, Marjetico so težko utolažili. Ko fantje odidejo, preobleče se Marjetica v moško obleko, sede na konja in pohiti za njimi. Kmalu jih dojde, in ker je niso spoznali, vzeli so jo seboj v boj, kjer je prenašala vse težave in celó ženinu rešila življenje. A ujeta sta bila oba in odpeljana v sužnost, kjer sta se še le spoznala na potu v domovino. Doma je bila poroka; potem sta srečno živela še mnogo let.

Ker je namen te povesti: pokazati, kako in zakaj so postali Teharjani plemeniti, zato je vsa povest temu primerno razvita. Junaška dela Mlinarjevega Janeza in njegovih tovarišev so večji del naše povesti. Le ljubezen med Janezom in Marjetico je vpletena vmes kot kratek prizor v precéj romantični obleki.

Razvija se dosti naravno; le to, da pride Marjetica preoblečena za teharskimi fanti in prebije z njimi v taborju več tednov, ne da bi jo kdo spoznal, to je pač neverjetno. Tudi moč tega dekleta je preobilna, prekosila je namreč prvega junaka med Teharjani. Grof Urh je z dvorom vred črno naslikan.

Nravna stran povesti je dobra, vsaj po namenu. V predgovoru sicer pravi založnik, da je povest nekoliko predelal iz vzrokov »današnje npravnosti«, kar ni prav jasno, ker krščanska npravnost se ne izpreminja; a ker nimamo prve izdaje pri rokah, ne vemo, je-li poprava kaj izdatna, ali ne. Poštenim ljudem povest ne bode v izpodtiko, za nezdravo domišljijo pa bi se že dobilo v njej kaj hrane. Jezik ni vseskozi pravilen, pa je dokaj poljuden in domač, če izvzamemo nekaj besedij.

Dr. I. J.

»**Z ognjem in mečem**.« Zgodovinski roman. Poljski spisal H. Sienkiewicz. Poslovenil Podravske. I. zvezek. Novo Mesto 1892. Tiskal in založil J. Krajec. — Národne biblioteke 41. in 42. snopič. Str. 146. Cena 30 kr. — Znamenitega poljskega romana imamo tu prvi kos v slovenskem prevodu. Čitatelj umeva, da še ne moremo obširno govoriti o slovenskem prevodu, dokler nimamo vsega v rokah. A omenjamo vendar dve stvari: prvič, da je tu pa tam prelagatelj pogodil kak izraz dokaj dobro; drugič pa, da se kaže v obče — in sicer v vsakem oziru — prevelika naglica, neskrbnost in neopipljenost. Zaradi tega svetujemo založniku nujno, naj skrbi v prihodnjih zvezkih, da bode jezik pravilen, dosleden, v slovenskem duhu, in da bode tudi tiskovna poprava natančnejša. Dasi smo brali delo z velikim zanimanjem in deloma z veseljem, izpodtikali smo se vendar neprenehoma nad nedostatki, kakoršnih ne smé biti v slovenski knjigi, in katere bomo odločneje grajali, ako ne bode boljši 2. zvezek.

»**Pot v nebesa**« ali življenje udov tretjega reda sv. Frančiška Seraf., ki med svetom živijo. Spisal O. Nik. Mežnarič. Četrty natis. Str. VIII in 546. V Ljubljani, 1892. Zal. »Kat. Bukv.« Cena v usnju vez. izvodu 90 kr., zl. ohr. 1 gld. 20 kr. — Jako rabna knjiga!

Dr. Fr. L.